

LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS MINISTERIJOS 2022–2025 METŲ KORUPCIJOS PREVENCIJOS PROGRAMA

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos 2022–2025 metų korupcijos prevencijos programos (toliau – Programa) paskirtis – užtikrinti ilgalaikę, veiksmingą ir kryptingą korupcijos prevencijos ir kontrolės sistemą Lietuvos Respublikos kultūros ministerijoje (toliau – Kultūros ministerija) ir Kultūros ministerijai pavaldžiose ir jos reguliavimo sričiai priskirtose institucijose (toliau – Kultūros ministerijai pavaldžios įstaigos arba jai pavaldžios įstaigos).

2. Programa parengta vadovaujantis:

2.1. Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymu;

2.2. Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. XII-1537 „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos patvirtinimo“ (toliau – Nacionalinė kovos su korupcija programa);

2.3. Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos įgyvendinimo 2020–2022 metų tarpinstituciniu veiklos planu, patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. lapkričio 4 d. nutarimu Nr. 1232 „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos įgyvendinimo 2020–2022 metų tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“ (toliau – Tarpinstitucinis veiklos planas).

3. Programa apima Lietuvos Respublikos kultūros ministro valdymo sritis, nustatytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 24 d. nutarime Nr. 330 „Dėl ministrams pavedamų valdymo sričių“.

4. Programoje vartojamos sąvokos atitinka Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatyme, Nacionalinėje kovos su korupcija programoje vartojamas sąvokas.

II SKYRIUS APLINKOS ANALIZĖ

5. Aplinkos analizė atlikta remiantis 2018–2021 m. vykdytų išorinių ir vidinių tyrimų ar apklausų, Specialiųjų tyrimų tarnybos (toliau – STT) atliktų korupcijos rizikos analizių Kultūros ministerijoje ir jai pavaldžiose įstaigose, antikorupcinių teisės aktų vertinimų, kitų STT atliktų tyrimų ar ataskaitų, Valstybės kontrolės atliktų auditų ar apžvalgų, vidaus auditų, korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo, tarnybinių nusižengimų tyrimų, Kultūros ministerijos ir jai pavaldžių įstaigų karjeros valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis (toliau bendrai – darbuotojai) tolerancijos korupcijai nustatymo duomenimis.

6. Vertinant išorinę aplinką, galima teigti, jog pastaraisiais metais antikorupcinė situacija Lietuvoje yra stabili, netgi įvyko minimalios teigiamos antikorupcinės permainos. Tai patvirtina tarptautinės nevyriausybinės organizacijos „Transparency International“ atliekamo tyrimo „Korupcijos suvokimo indeksas“ (<https://www.transparency.lt/korupcijos-suvokimo-indeksas-ksi/>) rezultatai. Korupcijos suvokimo indeksas atspindi konkrečių valstybių ir užsienio ekspertų bei verslo atstovų nuomonę, paremtą jų suvokimu, kiek valstybėje paplitusi korupcija, kaip valstybei pavyksta kontroliuoti korupciją. Pagal 2020 metų tyrimo rezultatus Lietuvai skirta 60 balų iš 100 galimų (0 – labai korumpuota valstybė, 100 – labai skaidri valstybė), Lietuva užima 35 vietą tarp tirtų 180

pasaulio šalių. Tokį įvertinimą Lietuva gavo ir 2019 metais, o 2018 metais Lietuvos korupcijos suvokimo indeksas buvo 59 balai ir Lietuva užėmė 38 vietą tarp tirtų 180 pasaulio šalių.

7. Siekiant įvertinti korupcinę situaciją Lietuvoje, palyginti ją su ankstesnių metų rezultatais visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“ kiekvienais metais atlieka tyrimą „Lietuvos korupcijos žemėlapis“, kurio metu apklausiamos trys tikslinės grupės – Lietuvos gyventojai, verslo įmonių vadovai ir valstybės tarnautojai (<https://stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>).

Tyrimas „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2020“ atskleidė, kad korupcija Lietuvoje vis dar suvokiama kaip rimta problema. Korupciją, kaip labai rimtą problemą valstybėje tarp kitų problemų, 4-toje vietoje įvertino valstybės tarnautojai (33 proc.), 5-oje vietoje įvertino tiek Lietuvos gyventojai (35 proc.), tiek ir verslo įmonių vadovai (30 proc.). Tačiau antikorpūcinės visuomenės nuostatos vis dar yra nepakankamos. Remiantis tyrimo rezultatais vis dar nepakankama visuomenės dalis žino kam reikėtų pranešti apie korupcijos atvejus, o didelė dalis nors ir žino, kur pranešti apie korupciją, nėra nusiteikusi to daryti ir panašios tendencijos išlieka kelerius pastaruosius metus: tikrai 50 proc. (2019 m. – 48 proc.; 2018 m. – 46 proc.) apklaustų Lietuvos gyventojų žino, kur reikėtų kreiptis dėl korupcijos atvejų, o 19 proc. (2019 m. – 22 proc.; 2018 m. – 17 proc.) praneštų apie korupciją; 66 proc. (2019 m. – 61 proc.; 2018 m. – 62 proc.) apklaustų verslo įmonių vadovų žino, kur kreiptis, o 28 proc. (2019 m. – 31 proc.; 2018 m. – 32 proc.) praneštų apie korupciją. Tikrai valstybės tarnautojų grupėje antikorpūcinės nuostatos yra gerokai stipresnės – 88 proc. (2019 m. – 86 proc.; 2018 m. – 86 proc.) apklaustų valstybės tarnautojų žino, kur reikėtų kreiptis, o 53 proc. (2019 – 52 proc.; 2018 m. – 54 proc.) praneštų apie korupciją.

Šio tyrimo metu korumpuotumo aspektu buvo vertinta ir Kultūros ministerija bei jai pavaldžios įstaigos. Kalbant apie korupciją ir įvairių įstaigų korumpuotumą, atvirame klausime, kuriame buvo prašoma įvardinti 5 institucijas ar įstaigas, kurios šiuo metu Lietuvoje yra labiausiai korumpuotos, Kultūros ministerija ar jai pavaldžios įstaigos nebuvo įvardintos (2019 m. ir 2018 m. situacija buvo analogiška). Uždarame klausime, vertinant korupcijos paplitimą tarp Lietuvos Respublikos ministerijų ir joms pavaldžių įstaigų, 2020 metais apklausti Lietuvos gyventojai Kultūros ministeriją (kartu su pavaldžiomis įstaigomis) įvertino kaip vieną iš mažiausiai korumpuotų (2-oje vietoje kaip labiausiai nekorumpuota iš 14 ministerijų), o verslo įmonių vadovai ir valstybės tarnautojai įvertino kaip mažiausiai korumpuotą tarp visų ministerijų. Atitinkamai procentinėmis išraiškomis Kultūros ministeriją ir jai pavaldžias įstaigas kaip „labai korumpuotas“ vertino 5 proc. apklaustų gyventojų, 5 proc. verslo įmonių vadovų bei 2 proc. valstybės tarnautojų, o kaip „visai nekorumpuotas“ – 31 proc. gyventojų, 28 proc. verslo įmonių vadovų ir 24 proc. valstybės tarnautojų. Palyginimui, kelių ankstesnių tyrimų metu Kultūros ministerija (tuo metu buvo vertinama atskirai, be pavaldžių įstaigų) taip pat buvo vertinama kaip viena mažiausiai korumpuotų ministerijų (antroje arba trečioje vietoje). Kultūros ministeriją kaip „labai korumpuotą“ vertino: gyventojai – 2019 m. 3 proc. atvejų, 2018 m. – 3 proc. atvejų; verslo įmonių vadovai – 2019 m. 5 proc. atvejų, 2018 m. – 3 proc. atvejų; valstybės tarnautojai – 2019 m. 3 proc. atvejų, 2018 m. – 2 proc. atvejų. Tuo tarpu kaip visai „nekorumpuotą“: gyventojai – 2019 m. 23 proc. atvejų, 2018 m. – 22 proc. atvejų; verslo įmonių vadovai – tiek 2019 m., tiek 2018 m. – 24 proc. atvejų; valstybės tarnautojai – tiek 2019 m., tiek 2018 m. – 19 proc. atvejų. Darytina išvada, kad visų respondentų grupių požiūris į Kultūros ministeriją korumpuotumo atžvilgiu pastaraisiais metais išlieka pakankamai pozityvus, Kultūros ministerija kitų Lietuvos Respublikos ministerijų kontekste vertinama kaip viena mažiausiai korumpuotų.

8. Nacionalinėje kovos su korupcija programoje yra įvardintos aštuonios prioritetinės sritys (politinė veikla ir teisėkūra; teismų ir teisėsaugos institucijų veikla; viešieji pirkimai; sveikatos priežiūra ir socialinė apsauga; teritorijų planavimas, valstybinė statybų priežiūra ir atliekų tvarkymas, ūkio subjektų veiklos priežiūra; viešasis administravimas, valstybės tarnyba ir turto valdymas), kuriose korupcijos pasireiškimo galimybė yra didžiausia, taip pat pabrėžiama, kad siekiant mažinti korupciją šiose srityse daug dėmesio reikia skirti antikorpūciniam švietimui. Rizikų valdymui Tarpinstituciniame veiklos plane, numatytos 2 priemonės, už kurių įgyvendinimą kartu su kitomis institucijomis yra atsakinga Kultūros ministerija: 4.1.6 „centralizuoti vidaus reikalų ministro valdymo srities įstaigų viešuosius pirkimus bei kultūros ministro valdymo srities įstaigų kultūros paskirties

pastatų statybos ir remonto darbų pirkimus bei pirkimus paveldotvarkos programoms įgyvendinti“ (siekiant valdyti korupcijos rizikas, susijusias su viešaisiais pirkimais) ir 6.1.4 „parengti ir įgyvendinti visuomenės švietimo priemonės, kuriomis būtų ugdomas visuomenės kritinis mąstymas dėl viešojoje erdvėje platinamos informacijos“ (antikorupcinio švietimo srityje).

9. STT 2021 metais parengė „Nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 m. programos įgyvendinimo 2020–2022 metų tarpinstitucinio veiklos plano įgyvendinimo stebėsenos ataskaitą“ (<https://www.stt.lt/data/public/uploads/2021/04/2020-m.-tvp-stebesenos-ataskaita.pdf>), kurioje papildomai nurodyta, kokios korupcijos rizikos viešųjų pirkimų srityje yra aktualios, kurių valdymui visos institucijos turi skirti dėmesį: perkančiųjų organizacijų profesionalumo trūkumai, apie 70 proc. pirkimų procedūrų atlieka specialistai, kuriems ši funkcija yra tik papildoma greta kitų funkcijų, ir tik apie 10 proc. specialistų atlieka tik su viešaisiais pirkimais susijusias funkcijas; nepakankamos centralizuotų pirkimų apimtys; prekių, paslaugų ir darbų centralizuoto poreikių vertinimo ir planavimo nebuvimas ir (ar) nepakankamas veiksmingumas; didelė dalis „vieno tiekėjo“ viešųjų pirkimų; neskaidrūs ryšiai tarp perkančiosios organizacijos ir tiekėjo, dirbtinai ribojant kitų tiekėjų konkurenciją; proaktyvi viešųjų ir privačių interesų kontrolė viešųjų pirkimų srityje praktiškai nevyksta; disponavimas tarnybine informacija apie darbuotojus – perkančiosios organizacijos prekių ir paslaugų poreikį ir (ar) galimybės daryti įtaką šio poreikio formavimui kelia riziką dėl tikslinio privačių bendrovių steigimo, siekiant dalyvauti ir laimėti darbuotojų ar kitų susijusių perkančiųjų organizacijų viešuosiuose pirkimuose; situacijos, kai perkančiosios organizacijos ir jos viešųjų pirkimų dalyvių sieja darbuotojų giminytės, santuokos ar svainystės ryšiai, kelia riziką dėl palankių sąlygų sudarymo tokiam dalyviui laimėti perkančiosios organizacijos viešuosius pirkimus.

10. STT per pastaruosius metus atliko korupcijos rizikos analizes Kultūros ministerijos ir Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos (toliau – Kultūros paveldo departamentas) veiklos srityse:

10.1. 2020 metais korupcijos rizikos analizės atlikimo metu analizuota Kultūros paveldo departamento ir Kultūros ministerijos veikla leidimų atlikti archeologinius tyrimus išdavimo organizavimo, archeologinių tyrimų kontrolės, ataskaitų recenzavimo bei Mokslinės archeologijos komisijos (toliau – MAK) veiklos organizavimo srityse. Nustatyta, kad šiose srityse yra korupcijos rizika (nepakankamas archeologinių tyrimų patikrinimo mechanizmas; neužtikrinamas skaidrus administracinių nusižengimų nustatymo procesas; nepakankamai skaidrus MAK veiklos organizavimas ir teisinis reglamentavimas; nereglementuotas leidimų atlikti archeologinius tyrimus duomenų bazės veikimas; nereglementuotas ir neaiškus archeologinių tyrimų ataskaitų recenzavimo procesas ir kt.) ir pasiūlyti veiksmai, pašalinantys egzistuojančius korupcijos rizikos veiksnius. Įgyvendinant šiuos STT siūlymus baigiami rengti Paveldo tvarkybos reglamento PTR „Archeologinio paveldo tvarkyba“ nauja redakcija ir Leidimų atlikti archeologinius tyrimus išdavimo tvarkos aprašo projektas, kuriuose atitinkamai bus įtvirtintos MAK sprendimų apskundimo Kultūros paveldo departamentui procedūros, užtikrintas MAK priimtų sprendimų, informacijos apie atliktus ir (ar) atliekamus archeologinius tyrimus prieinamumas tyrėjams, taip pat numatoma tikslinti MAK nuostatus, įtvirtinant pareigą Kultūros paveldo departamentui skelbti preliminaras MAK posėdžių darbotvarkes, taip pat užtikrinant galimybę tyrėjui dalyvauti su juo susijusio klausimo svarstymo MAK metu. Tuo pačiu pažymėtina, kad kai kuriuos STT pasiūlymus įgyvendinti yra sudėtinga dėl objektyvių priežasčių, pavyzdžiui, dėl MAK sudarymo iš nepraktikuojančių archeologų ir kt.

10.2. 2019 metais atlikta korupcijos rizikos analizė Kultūros paveldo departamento veikloje ginant viešąjį interesą ir nustatant viešojo intereso pažeidimus kultūros paveldo apsaugos srityje. Nustatyta, kad šioje srityje yra korupcijos rizika (nenustatyti viešojo intereso ir jo pažeidimo identifikavimo kriterijai; neapibrėžta Kultūros paveldo departamento kreipimosi į prokuratūrą ir teismą kompetencija; nevienodai aiškinami ir suprantami paveldosaugos reikalavimai bei teisinio reglamentavimo nuostatos; galimai piktnaudžiaujama automatinio suderinimo proceso funkcija ir kt.) ir pasiūlyti veiksmai, pašalinantys egzistuojančius korupcijos rizikos veiksnius. Iš esmės visi STT pasiūlymai, kurie buvo teikti Kultūros paveldo departamentui dėl korupcijos rizikos ginant viešąjį interesą ir nustatant jo pažeidimus nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos srityje mažinimo, jau yra įgyvendinti, patvirtinant reikalingus Kultūros paveldo departamento direktoriaus įsakymus,

sustiprinant metodinio vadovavimo funkcijas ir pan. Dalis pasiūlymų, teiktų Kultūros ministerijai, yra įgyvendinti atnaujinus Nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo taisykles (patvirtintos Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2020 m. lapkričio 20 d. įsakymu Nr. ĮV-1389 „Dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. birželio 29 d. įsakymo Nr. ĮV-310 „Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“), Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos ekspertų nuostatus (patvirtinti Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2020 m. gegužės 15 d. Nr. įsakymu ĮV-618 „Dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2019 m. rugsėjo 19 d. įsakymo Nr. ĮV-598 „Dėl nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos ekspertų komisijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“). Kita dalis pasiūlymų yra suplanuoti įgyvendinti, bet jų įgyvendinimui reikia daugiau laiko, nes jie susiję su didelės apimties arba kelių tarpusavyje susijusių teisės aktų pakeitimu, pvz., Vilniaus senamiesčio nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo plano parengimu ir pan. Keletas STT pateiktų pasiūlymų bus dar pakartotinai apsvaistyti rengiant naują Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo redakciją, kurio pateikimas Lietuvos Respublikos Seimui numatytas 2023 metais.

10.3. 2018 metais atlikta korupcijos rizikos analizė dviejose Kultūros paveldo departamento veiklos srityse: sprendimų dėl objektų pripažinimo kultūros vertybėmis priėmimo ir Kultūros paveldo departamento sudaromų nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų (toliau – Vertinimo tarybų) darbo organizavimas. Nustatyta, kad šiose srityje yra korupcijos rizika (nepakankamai aiškiai apibrėžti nekilnojamojo kultūros vertybių vertinimo kriterijai; neišsamus nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ir vietovių reikšmingumo lygmens nustatymo reglamentavimas; nepakankamai sistemingas, nuoseklus nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo procesas; nereglamentuotas Vertinimo tarybų sudarymo mechanizmas ir kt.) ir pateikti pasiūlymai dėl veiksmų, pašalinančių egzistuojančius korupcijos rizikos veiksnius. Didžioji dalis STT pateiktų pasiūlymų yra įgyvendinti nauja redakcija išdėsčius Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų pavyzdinius nuostatus (patvirtinti Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2019 m. rugsėjo 25 d. įsakymu Nr. ĮV-607 „Dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. balandžio 15 d. įsakymo Nr. ĮV-149 „Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“), Nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo taisykles (patvirtintos Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2020 m. lapkričio 20 d. įsakymu Nr. ĮV-1389 „Dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. birželio 29 d. įsakymo Nr. ĮV-310 „Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“), MAK nuostatus (patvirtinti Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2020 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. ĮV-218 „Dėl mokslinės archeologijos komisijos nuostatų patvirtinimo“). Kita dalis pasiūlymų dar bus įgyvendinti nauja redakcija išdėsčius Nekilnojamojo kultūros vertybių vertinimo, atrankos ir reikšmingumo lygmens nustatymo kriterijų aprašą, Leidimų atlikti archeologinius tyrimus išdavimo tvarkos aprašą ir kt.

11. STT taip pat atliko analitinės antikorporacinės žvalgybos tyrimus, kurių tikslas – išsiaiškinti korupcijos rizikas, susijusias su paramos teikimu viešajam sektoriui. Išanalizavę skirtingose valstybės valdymo srityse (sveikatos apsaugos sistemoje, savivaldoje ir vidaus reikalų sistemoje) esančias korupcijos rizikas tarp valstybės ir savivaldybių įstaigų gaunamos paramos ir (1) jų vykdomų viešųjų pirkimų bei (2) atliekamos ūkio subjektų priežiūros, STT nustatė galimai neskaidrius paramos teikimo tikslus. Kultūros ministerija, vykdydama Lietuvos Respublikos ministro pirmininko 2019 m. vasario 12 d. pavedimą, įformintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanclerio rezoliucija Nr. S-425, preliminariai išanalizavo korupcijos rizikas tarp Kultūros ministerijai pavaldžių institucijų gaunamos paramos ir jų vykdomų viešųjų pirkimų, tačiau potencialios korupcinės rizikos nenustatė.

12. STT per pastaruosius metus taip pat atliko kultūros ministro įsakymais priimtų teisės aktų antikorporcinį vertinimą: Kilnojamojo kultūros vertybių restauratorių atestavimo komisijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2008 m. gegužės 19 d. įsakymu Nr. ĮV-266; Restauravimo tarybos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2009 m. balandžio 7 d. įsakymu Nr. ĮV-177. Atliekant šių teisės aktų antikorporcinius vertinimus nustatyta, kad dalis teisės aktų nuostatų yra nepakankamai aiškios, detalios, o tai gali sudaryti sąlygas elgtis nesažiningai, neužtikrinti nešališkumo principo laikymosi ir pan., todėl yra ydingos antikorporcinių požiūriu.

Atkreiptinas dėmesys, kad Kultūros ministerija, išanalizavusi pateiktas išvadas, nustatė, kad dalis teisės aktų antikorupcinio vertinimo metu nustatytų problemų dėl galimų prielaidų korupcijai atsirasti šiuo metu negali būti eliminuotos dėl objektyvių priežasčių: egzistuoja žmogiškųjų išteklių problema, nes Lietuvoje yra nedaug žmonių, turinčių atitinkamą reikalingą kvalifikaciją ir specializaciją (profesionalumas įgyjamas per ilgalaikį praktinį darbą) bei galinčių kvalifikuotai ir nešališkai vertinti kitų asmenų veiklą. Tačiau planuojama nustatyti papildomų ribojimų, pagal galimybes maksimaliai sumažinant galimas prielaidas korupcijai atsirasti.

13. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė 2020 m. atliko Viešojo sektoriaus institucinės sandaros apžvalgą, kurioje konstatuota, kad viešojo sektoriaus darbuotojų darbo užmokesčio dydį reglamentuoja ypač daug teisės aktų (net 20 teisės aktų), neretai skirtingose institucijose darbo užmokestis ženkliai skiriasi, dėl skirtingų valstybės tarnautojams ir darbuotojams, dirbantiems pagal darbo sutartis, taikomų priedų ir priemonių skyrimo ar koeficientų didinimo principų (nėra vieningų ir aiškių principų), taip pat dėl skirtingų institucijų teisinio statuso. Aptariamoje apžvalgoje nurodoma, kad mažiausias santykinis vidutinis darbo užmokestis mokėtas institucijose, veikiančiose kultūros, teisingumo, socialinės apsaugos ir darbo bei sveikatos apsaugos ministrų valdymo srityse. Kultūros ministro valdymo srityje veikiančiose įstaigose santykinis vidutinis darbo užmokestis 2018 m. siekė vos 0,85 vidutinio šalies darbo užmokesčio, o 2019 m. I pusmetį – 0,87 vidutinio šalies darbo užmokesčio. Dėl skirtingo institucijų teisinio statuso skiriasi ir personalo priėmimo sąlygos. Manytina, kad didelė įdarbinimo, atlyginimų nustatymo principų taikymo įvairovė ir reikšmingi vidutinio darbo užmokesčio skirtumai gali sukelti ir korupcinio pobūdžio rizikas, pvz., dėl paprastesnės dirbančiųjų pagal darbo sutartis priėmimo į darbą tvarkos gali būti priimti ne patys kompetentingiausi, tačiau tam tikrais ryšiais (giminystės, draugystės ar pan.) susiję asmenys, menkas užmokestis už tiesioginių funkcijų vykdymą gali paskatinti priimti siūlomą „dovaną“ už reikalingo sprendimo priėmimą ir pan.

14. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė 2019 m. atliko valstybės auditą „2018 metų valstybės konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių teisingumo bei valstybės biudžeto lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumo vertinimas“ ir Kultūros ministerijai pateikė rekomendacijas, susijusias su projektinio finansavimo skaidrinimu, Kultūros rėmimo fondo lėšomis finansuojamų projektų objektyvios atrankos vykdymu ir efektyviu valstybės biudžeto lėšų panaudojimu, papildomų kontrolės priemonių numatymu. Dalis Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės pateiktų rekomendacijų jau yra įgyvendintos. Kita dalis pateiktų rekomendacijų dar neįgyvendintos, nes dėl Covid–19 pandemijos Lietuvos kultūros taryba savo pajėgumus turėjo skirti papildomų pagalbos priemonių kultūros bendruomenei administravimui, tačiau dėl šių rekomendacijų įgyvendinimo jau yra suplanuoti papildomi svarstymai Lietuvos kultūros tarybos narių susirinkime.

15. Išanalizavus 2018–2021 m. vidaus auditų, atliktų Kultūros ministerijoje ir jai pavaldžiose įstaigose, ataskaitas nustatytos galimos korupcijos rizikos šiose veiklos srityse, kuriose būtina įgyvendinti papildomas korupcijos rizikos valdymo priemones:

15.1. Specialiųjų teritorijų planavimo dokumentų rengimas. Didelę korupcijos pasireiškimo riziką kelia tai, kad šių dokumentų rengimo metu priimtais sprendimais dažnai būna suinteresuoti verslo subjektai, privatūs asmenys. Atlikto vidaus audito metu nustatyta, kad korupcijos pasireiškimo rizikos valdymą šioje srityje apsunkina šios aplinkybės: Kultūros ministerijos Kultūros paveldo politikos grupėje niekam nėra deleguota Kultūros paveldo departamento rengiamų specialiųjų planų, kuriuos tvirtina kultūros ministras, rengimo ir galutinio dokumento (rezultato) koordinavimo funkcija; nėra aiškios takoskyros paskirstant atsakomybę už tam tikrus veiksmus (etapus) tarp Kultūros ministerijos, atsakingos už politikos kultūros paveldo srityje formavimą, ir Kultūros paveldo departamento, atsakingo už specialiojo planavimo organizavimą.

15.2. Kultūros paveldo departamento arba savivaldybių įsteigtų vertinimo tarybų veikla. Atkreiptinas dėmesys, kad šios vertinimo tarybos nėra struktūriniai institucijų padaliniai (į jas išrenkami ekspertai iš šalies, dirbantys už santykinai mažą atlygį) ir jos priima sprendimus, kuriems nereikia kitos valstybės ar savivaldybės įstaigos patvirtinimo. Nustatyta, kad vertinimo tarybose apsvarstyti rezultatai nėra fiksuojami aiškiai, vienodais standartais grįsta tvarka. Be to, nėra aiškiai

nustatytos visų teisinio reglamentavimo eigoje dalyvaujančiųjų (vertinimo tarybų, aktų projektų rengėjų, kitų apskaitos proceso dalyvių) funkcijos.

15.3. Muziejinių vertybių įsigijimas muziejuose. Atliekant vidaus auditus Kultūros ministerijai pavaldžiuose muziejuose buvo užfiksuota atvejų, kai vykdyta muziejinių vertybių įsigijimo politika neatitiko Muziejų įstatymo 4 str. 3 d. nuostatos, nurodančios, kad respublikiniuose muziejuose turi būti kaupiami jų specializaciją atitinkantys muziejinių vertybių rinkiniai, t. y. buvo įsigytos vertybės, kurių turinys ar pobūdis nesietinas su muziejaus specializacija arba buvo įsigyjamos abejotino istorinio, mokslinio vertingumo vertybės (pvz. įsigyjant dabartinio laikotarpio kūrėjų darbus). Vertinant muziejinių vertybių paieškos ir atsiradimo muziejuose procesus vidaus auditų metu taip pat buvo pastebėta, kad prielaidos korupcijai pasireikšti gali būti ir ilgamečių muziejų rinkinių saugotojų (ir vadovų, ir jų pavaduotojų – vyriausiųjų fondų saugotojų) ryšiai ir santykiai su kolekcininkais, neretai ir patiems esant kolekcininkais. Papildomai pažymėtina, kad sudaryti prielaidas korupcijai atsirasti gali ir tai, kad muziejinės vertybės dažnai yra vienetinės ir retai pasirodančios rinkoje (aukcionuose, galerijose), todėl paprastai yra perkamos organizuojant viešuosius pirkimus iš vieno tiekėjo. Dėl šios priežasties muziejai paprastai neturi didelių svertų derėtis dėl kainos (jeigu tai yra unikali vertybė), kuri gali būti ir nepagrįsta arba gali kilti rizika, kad su pardavėju iš anksto bus susitarta dėl atitinkamos kainos.

Siekiant sumažinti korupcines apraiškas įsigyjant muziejines vertybes nuo 2016 m. nacionalinių ir respublikinių muziejų, kurių savininko teises ir pareigas įgyvendina Kultūros ministerija, Rinkinių komplektavimo komisijos sudėtyje yra Kultūros ministerijos atstovas (muziejaus kuratorius). Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad Rinkinių komplektavimo komisija tik teikia išvadas dėl muziejinių vertybių pirkimo tikslingumo ir kainos, tačiau, esant neigiamai išvadai, muziejaus vadovas gali vienasmeniškai priimti teigiamą sprendimą ir nuspręsti, kad muziejus privalo įsigyti muziejinę vertybę, nepaisant to, kad Rinkinių komplektavimo komisija tam nepritarė.

15.4. Viešųjų pirkimų organizavimas ir vykdymas. Vidaus auditų metu pastebėta ši korupcijos pasireiškimo riziką didinanti aplinkybė – neatskirtos viešųjų pirkimų inicijavimo, vykdymo ir galutinio rezultato kontrolės funkcijos. Tam pačiam dirbančiajam pavedamos pirkimo iniciatoriaus ir pirkimo organizatoriaus funkcijos, t. y. tas pats asmuo atlieka jo funkcijoms vykdyti reikalingos paslaugos ar prekės pirkimo procedūras (vykdo ir kontroliuoja savo paties iniciatyva pradėtą viešąjį pirkimą), be to, dažniausiai tas pats asmuo tampa atsakingu ir už sutartinių įsipareigojimų vykdymo priežiūrą. Tačiau vadovaujantis rekomendacijomis, nurodytomis Viešųjų pirkimų tarnybos patvirtintose Pirkimų organizavimo ir vidaus kontrolės gairėse privalu laikytis principo „pats savo sprendimo nekontroliuoja“, t. y. tas pats asmuo negali būti atsakingas už sprendimo priėmimą ir už jo tinkamumą (atitiktis teisės aktų nustatytiems reikalavimams ir (ar) vidaus teisės aktų nuostatomis) patvirtinimą.

Atkreiptinas dėmesys, kad praktika rodo, kad tiek Kultūros ministerijoje, tiek jai pavaldžiose įstaigose neretai viešuosius pirkimus vykdo didelis pirkimų organizatorių skaičius, t. y. šiai bendrosios veiklos srities funkcijai vykdyti yra pasitelkiami viešųjų pirkimų srityje pakankamos kompetencijos neturintys specialiosios veiklos sričiai priskiriami darbuotojai, prioritetą teikiantys savo pagrindinei veiklai (tai rodo ir vidaus auditų metu Kultūros ministerijai pavaldžiose įstaigose nustatytos problemos, tokios kaip: dalies vykdytų viešųjų pirkimų neįtraukimas į metinius viešųjų pirkimų planus, tokiu būdu nesuvaldant neteisingo pirkimo būdo pasirinkimo rizikos; nepildomas pirkimo iniciatorių teikiamų pirkimo paraiškų registras, kas gali sukelti pirkimų skaidrumo įrodymo problemas ir pan.).

16. Kultūros ministerijoje buvo atliktas korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymas:

16.1. 2020 metais dėl nacionalinių teatrų, nacionalinių koncertinių įstaigų, valstybinių teatrų ir valstybinių koncertinių įstaigų, kuriose Kultūros ministerija įgyvendina savininko teises ir pareigas, taikomos nemokamai (su nuolaida) teikiamų kvietimų (bilietų) sistemos. Atlikus analizę, konstatuota, kad šioje srityje egzistuoja nedidelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, tačiau siekiant, kad nemokamų kvietimų teikimo politika taptų dar skaidresnė ir labiau vieša, ji turėtų būti peržiūrėta, tobulintina bei tikslintina, atsižvelgiant į kintančias teises, ekonomines ir socialines sąlygas.

16.2. 2019 metais dėl teisės aktų, reglamentuojančių konkursų į nacionalinių, valstybinių ir savivaldybių teatrų ir koncertinių įstaigų vadovų bei vadovų pavaduotojų ar struktūrinių padalinių vadovų pareigas tvarką. Nustatyta, kad konkursų organizavimas kultūros įstaigose į struktūrinių padalinių vadovus vis dar vyksta galimai be konkursų, dėl to ši veikla atitinka Lietuvos Respublikos Korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 4 dalies 1 kriterijų. Dėl šios priežasties buvo pasiūlyta ir toliau didelį dėmesį skirti teisės aktų, reglamentuojančių konkursų į nacionalinių, valstybinių ir savivaldybių teatrų ir koncertinių įstaigų vadovų bei vadovų pavaduotojų ar struktūrinių padalinių vadovus pareigas tvarką, bei teisės aktų, reglamentuojančių viešųjų ir privačių interesų derinimą valstybinėje tarnyboje, nuostatų laikymosi kontrolei ir stebėsenai.

17. Per 2018–2021 metus korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos atvejų Kultūros ministerijoje ir jai pavaldžiose įstaigose nenustatyta. Išanalizavus šiuo laikotarpiu atliktų tarnybinių nusižengimų tyrimų rezultatus, nustatyta, kad dviem atvejais buvo konstatuota, kad Kultūros ministerijai pavaldžios įstaigos vadovas pažeidė Viešųjų ir privačių interesų derinimo tarnyboje įstatymo 11 straipsnio 2 dalyje numatytą įpareigojimą nusišalinti ir 12 straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodytą draudimą.

18. Siekdama įvertinti darbuotojų požiūrį į korupciją, jų santykį su korupcinio pobūdžio apraiškomis, žinias apie korupcijos prevencijos priemones ir pan. Kultūros ministerija 2021 metais atliko Kultūros ministerijos ir jai pavaldžių įstaigų darbuotojų tolerancijos korupcijai tyrimą. Apklausoje dalyvavo 673 darbuotojai.

Pažymėtina, kad daugumos apklausoje dalyvavusių darbuotojų požiūris į korupciją neigiamas – 81 proc. apklausoje dalyvavusių darbuotojų pastebėję korupciją darbe apie tai pranešę. Nepaisant to, nemaža dalis apklausoje dalyvavusių darbuotojų (36,7 proc.) nežino, koku būdu įstaigos, kurioje dirba, viduje gali pranešti apie pastebėtus pažeidimus, dar didesnė dalis (49,3 proc.) nežino, kuris darbuotojas yra atsakingas už korupcijos prevenciją jų įstaigoje. Be to, atkreiptinas dėmesys, kad darbuotojams vis dar kyla abejonių, ar korupcijos atvejis jų įstaigoje būtų tinkamai ištirtas, ar būtų išsaugotas apie korupciją pranešusio asmens konfidencialumas – beveik trečdalis darbuotojų (29,7 proc.) netiki, kad įstaigoje, kurioje dirba būtų užtikrintas pranešėjo konfidencialumas, o 25,9 proc. mano, kad paaiškėjus apie galimą korupciją atvejis nebūtų tinkamai ištirtas ir įvertintas.

Vertinant galimai paplitusias korupcijas formas, kaip vieną labiausiai paplitusių jų įstaigoje apklausoje dalyvavę darbuotojai (31,7 proc.) nurodė nepotizmą, kronizmą ir partinį protegavimą (pvz., įdarbinant, skiriant aukštesnius atlygius darbuotojams, susijusiems giminystės, politiniais ar artimos draugystės ryšiais), 12,3 proc. respondentų manė, kad jų įstaigoje nesąžiningai organizuojami viešieji pirkimai, 5,6 proc. nurodė, kad jiems yra žinomas nors vienas atvejis, kai per pastaruosius metus darbuotojas įstaigoje, kurioje jie dirba, paėmė nepagrįstą atlyginimą ar dovaną (pvz. už paslaugos suteikimą). Vertinant asmeninę korupcijos patirtį paminėtina, kad 10,2 proc. apklausoje dalyvavusių darbuotojų nurodė, kad yra patekę į situaciją, kuomet jiems vykdant pavestas funkcijas buvo siūloma atsidėkoti ar bandoma kitaip paveikti, 18,2 proc. – kad per pastaruosius metus darbovietėje yra patyrę vadovų, kolegų ar suinteresuotų asmenų neteisėtą spaudimą ar poveikį.

Kalbant apie darbuotojų antikorupcinį švietimą ir įtraukimą į antikorupcinę veiklą, apklausos rezultatai parodė, kad tik 59 proc. apklaustų darbuotojų nurodė, kad jų darbovietėje yra skatinama dalyvauti antikorupcinėje veikloje, o per pastaruosius trejus metus dalyvavę antikorupciniuose mokymuose nurodė 77,3 proc. darbuotojų.

Vis dar pakankamai didelė darbuotojų dalis nežino, kaip jiems reikėtų elgtis susidūrus su viešųjų ir privačių interesų konfliktu ar gavus dovaną. Atitinkamai 37,8 proc. apklausoje dalyvavusių darbuotojų nurodė, kad jiems nėra žinoma ir aišku, kokia tvarka reikėtų nusišalinti nuo sprendimo rengimo, svarstymo ar priėmimo procedūros, esant interesų konfliktui, ir 24,4 proc. nurodė, kad jiems nėra žinoma ir aišku, kaip reikėtų elgtis gavus dovaną iš klientų, verslo ar kitų įstaigų atstovų.

19. Kultūros ministerija 2021 metais taip pat atliko savo darbuotojų apklausą, siekdama išsiaiškinti, kokios, jų nuomone, yra Kultūros ministerijos veiklos sritys, kuriose egzistuoja didžiausia rizika dėl galimų korupcijos apraiškų. Didžiausia dalis atsakymus pateikusių Kultūros ministerijos

darbuotojų nurodė, kad, jų nuomone, didžiausia rizika dėl galimų korupcijos apraiškų egzistuoja skirstant lėšas Kultūros ministerijai pavaldžių įstaigų bei savivaldybių projektams. Kita, kiek mažesnė, dalis atsakymus pateikusių Kultūros ministerijos darbuotojų kaip rizikingą korupcinių požiūrių įvardino kultūros paveldo apsaugos sritį. Taip pat Kultūros ministerijos darbuotojai išskyrė ir viešųjų pirkimų sritį.

20. Kultūros ministerija 2021 metais savo iniciatyva Kultūros ministerijos „Facebook“ profilyje patalpino gyventojų apklausos anketą, kuria siekė išsiaiškinti gyventojų korupcinę patirtį Kultūros ministerijoje ir jai pavaldžiose įstaigose bei požiūrį į korupcinių apraiškų priežastis (buvo keliama prielaida, kad čia lankosi asmenys, kurie tikėtina vienu ar kitu atžvilgiu yra susidūrę su Kultūros ministerijos ar jai pavaldžių įstaigų vykdoma veikla). Anketa buvo anoniminė, respondentai nebuvo pasirinkti atsitiktinės atrankos būdu, o anketą galėjo pildyti savo iniciatyva, savanoriškai, todėl jos rezultatai metodologiškai turi būti vertinami rezervuotai, tačiau vis tiek leidžia suformuoti tam tikras bendro pobūdžio išvagas. Vertindami su kokiomis galimais korupcinės veiklos formomis susidūrė, dažniausiai anketą užpildę gyventojai manė, kad jiems tiek Kultūros ministerijoje, tiek jai pavaldžiose įstaigose galimai teko susidurti su nepotizmu. Kiek rečiau svarstė, kad Kultūros ministerijoje ir (ar) jai pavaldžiose įstaigose jiems galimai teko susidurti su piktnaudžiavimu tarnybine padėtimi arba įgaliojimų viršijimų, politinių partijų narių protegavimu, atskiroms grupėms naudingų sprendimų priėmimu. Anketą užpildžiusių respondentų požiūriui pati pagrindinė korupcijos priežastis tiek Kultūros ministerijoje, tiek jai pavaldžiose įstaigose galimai yra per didelė giminių, draugų ar pažįstamų įtaka priimančioms sprendimus. Nemaža dalis respondentų nurodė, kad, jų nuomone, korupciją Kultūros ministerijoje ir (ar) jai pavaldžiose įstaigose galimai įtakoja visuomenės įpročiai spręsti problemas pasinaudojant korupcija, taip pat per didelės valstybės tarnautojų galios ar per didelę politikų įtaką priimančioms sprendimus. Taip pat neretai buvo įvardintos ir tokios priežastys kaip antikorupcinio švietimo stoka ir per maži valstybės tarnautojų atlyginimai.

21. 2015–2019 metais Kultūros ministerijoje vykdyta Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos 2015–2019 metų korupcijos prevencijos programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2015 m. birželio 26 d. įsakymu Nr. IV–455 „Dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos 2015–2019 metų korupcijos prevencijos programos patvirtinimo“ (toliau – 2015–2019 metų korupcijos prevencijos programa). Šios programos tikslas buvo siekti, kad būtų vykdoma kryptinga korupcijos prevencijos politika, sumažintos sąlygos, darančios įtaką korupcijos pasireiškimui, ir tuo užkertamas kelias korupcijos pasireiškimui bei siekti didesnio viešojo sektoriaus sprendimų ir procedūrų skaidrumo, padidinti atskaitingumą visuomenei. Nustatytam tikslui pasiekti buvo numatyta 12 priemonių – iš esmės beveik visos jos buvo sėkmingai įgyvendintos, rodikliai pasiekti. Dėl finansų trūkumo iš dalies įgyvendinta tik viena priemonė - organizuoti Kultūros ministerijos valstybės tarnautojams ir darbuotojams, dirbantiems pagal darbo sutartis, mokymus viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybės tarnyboje, korupcijos prevencijos klausimais. Dėl to šiai priemonei dėmesys buvo skiriamas ir pasibaigus 2015–2019 metų korupcijos prevencijos programos įgyvendinimo laikotarpiui. Kultūros ministerijos darbuotojai dalyvavo darbinuose Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybos, Valstybės tarnybos departamento organizuojamuose susitikimuose, kurių metu buvo pristatomi korupcijos prevenciją reglamentuojančių teisės aktų pakeitimai, dalijamasi gerąja patirtimi, „Skaidrumo akademijos“ renginiuose ir pan.

22. Kultūros ministerija 2018–2020 metų laikotarpiu vykdė ir kitas priemones, siekdama skaidrinti veiklą labiausiai korupcinių požiūrių jautriose srityse:

22.1. Kultūros ministerijos administruojamų lėšų, gaunamų iš įvairių šaltinių, skirstymo procesas. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2019 m. liepos 17 d. įsakymu Nr. IV–487 „Dėl kultūros srities investicijų projektų įrašymo į planuojamų metų Valstybės investicijų programą ir lėšų ilgalaikiam materialiajam ir nematerialiajam turtui sukurti, įsigyti ar jo vertei padidinti planavimo, skyrimo ir panaudojimo kontrolės tvarkos aprašo patvirtinimo“ buvo patvirtintas Kultūros srities investicijų projektų įrašymo į planuojamų metų Valstybės investicijų programą ir lėšų ilgalaikiam materialiajam ir nematerialiajam turtui sukurti, įsigyti ar jo vertei padidinti planavimo, skyrimo ir panaudojimo kontrolės tvarkos aprašas (toliau – Investicijų projektų tvarkos aprašas), kuris apjungė

ir suvienodino reikalavimus, prieš tai išdėstytus trijuose skirtinguose kultūros ministro įsakymuose, nustatė finansavimo skyrimo projektams principus ir procedūras, kurios suteikė šiam procesui daugiau aiškumo, objektyvumo ir skaidrumo. Kitas teigiamas veiksmas – Kultūros infrastruktūros centro įkūrimas, kurio tikslai – įgyvendinti paveldotvarkos programas ir biudžetinių įstaigų, kurių savininko teises ir pareigas įgyvendina Kultūros ministerija, infrastruktūros modernizavimo programas. Kultūros infrastruktūros centras palaiapsniui perima Kultūros ministerijai pavaldžioms įstaigoms reikalingų projektų įgyvendinimą, tokiu būdu pašalinant galimų korupcinių apraiškų tikimybę, pvz., vykdant viešuosius pirkimus su Kultūros ministerijai pavaldžių įstaigų iš anksto pasirinktais rangovais ir pan.

Tačiau Investicijų projektų tvarkos apraše yra nustatytos išimtys, kuomet bendroji projektų vertinimo ir finansavimo skyrimo tvarka netaikoma. Nors šiame teisės akte nustatytas baigtinis išimčių sąrašas, tačiau svarstyтина, ar naudodamiesi išimtimis pareiškėjai neįgyja nepagrįsto konkurencinio pranašumo ir ar išimčių nustatymas dera su skaidrumo principu. Potencialiai išlieka korupcinių apraiškų rizika dėl pareiškėjų didelio suinteresuotumo priimamais sprendimais projektų finansavimo srityje ir atitinkamai jų siekių, kad teisės aktuose būtų įtvirtinta kuo daugiau išimčių, leidžiančių teikiant (tikslinant) prašymus finansuoti projektus, netaikyti arba taikyti paprastesnes nei šiuo metu nustatytas bendrąsias projektų vertinimo ir finansavimo skyrimo procedūras.

Artėjant naujam 2021–2027 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų finansavimo laikotarpiui ir rengiant naujo finansavimo laikotarpio Kultūros ministerijos teisės aktus, būtina siekti teisinio reguliavimo išsamumo, tikslumo ir aiškumo, kad visos teisės aktų nuostatos praktikoje būtų suprantamos ir taikomos nedviprasmiškai, visiems pareiškėjams būtų sudaromos vienodos sąlygos pretenduoti į paramos gavimą ir užtikrinamas kuo didesnis lėšų kultūros projektams paskirstymo proceso skaidrumas ir atsparumas korupcijai.

22.2. Kultūros paveldo apsaugos sritis. Efektyvinant ir skaidrinant kultūros paveldo apsaugos sistemą buvo tobulinamas teisinis reguliavimas (detalesnė aprašyta Programos 10 punkte) Be to, siekiant patobulinti teisinį reglamentavimą ir institucinę sandarą, kad gyventojams būtų teikiamos kokybiškos paslaugos efektyviausiu būdu Kultūros ministerijos užsakymu 2019 metais buvo atliktas Kultūros paveldo apsaugą ir paslaugų teikimą reglamentuojančių teisės aktų ir kultūros paveldo apsaugos srityje dalyvaujančių institucijų funkcijų tyrimas, atsižvelgiant į kurio rezultatus tobulinamas teisinis reguliavimas. Tačiau išlieka neišspręstų, korupcijos rizikas galinčių sukelti problemų, pavyzdžiui, vis dar neįgyvendinta nekilnojamo kultūros paveldo inventorizacija, neaiškiai reglamentuoti nekilnojamo kultūros vertybių vertinimo ir atrankos kriterijai, įstatymų lygmeniu neatskirtos Kultūros paveldo departamento ir savivaldybių vertinimo tarybų kompetencijos, neparengti Vilniaus, Kauno, Klaipėdos senamiesčių ir daugumos kitų kultūros paveldo vietovių tvarkymo planai, dauguma kultūros paveldo objektų neturi parengtų individualių apsaugos reglamentų ir pan.

Siekiant išspręsti susikaupusias sisteminės materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo apsaugos administravimo problemas Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2020 m. birželio 15 d. įsakymu Nr. IV-735 „Dėl Kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos koncepcijos patvirtinimo“ patvirtinta Kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos koncepcija, o Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2020 m. lapkričio 16 d. įsakymu Nr. IV-1374 „Dėl kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos 2020–2024 metų veiksmų plano patvirtinimo“ patvirtintas kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos 2020–2024 metų veiksmų planas.

22.3. Viešųjų pirkimų organizavimo ir vykdymo sritis. Siekdama užtikrinti atsparumą korupcijai viešuosiuose pirkimuose Kultūros ministerija taiko įvairias priemones – 2018 m. sausio 15 d. Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymu Nr. IV-1 „Dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos viešųjų pirkimų organizavimo tvarkos aprašo tvarkos patvirtinimo“ detaliai reglamentuotos viešųjų pirkimų organizavimo ir vykdymo procedūros, visi viešųjų pirkimų dokumentai yra perkelti į elektroninę sistemą, taip pat yra nustatyti viešųjų pirkimų procese dalyvaujančių asmenų sąrašai ir šių asmenų teisės bei pareigos, užtikrinama, kad viešųjų pirkimų procese dalyvaujantys asmenys būtų nepriekaištingos reputacijos, laikytųsi konfidencialumo ir nešališkumo principų, kad informacija, susijusi su vykdomais viešaisiais pirkimais, būtų viešinama

ir pan. Tačiau praktika rodo, kad dalis mažos vertės viešųjų pirkimų vis dar yra atliekami kreipiantis į potencialius tiekėjus dėl pasiūlymų pateikimo elektroniniu paštu, o ne per Centrinę viešųjų pirkimų informacinę sistemą (2020 metais buvo atlikta 17 tokių viešųjų pirkimų už 114 696 Eur, 2019 m. – 6 viešieji pirkimai už 48 132 Eur.) Nors tai formaliai nepažeidžia viešųjų pirkimų vykdymo tvarkos, tačiau gali sukelti papildomą korupcinių apraiškų grėsmę ir taip pat sukelti abejonų visuomenei dėl vykdomų viešųjų pirkimų skaidrumo.

23. Analizuota antikorupcinių priemonių taikymo situacija Kultūros ministerijoje ir jai pavaldžiose įstaigose:

23.1. Kultūros ministerijoje įgyvendinamos teisės aktuose numatytos korupcijos prevencijos priemonės – yra paskirtas už korupcijos prevenciją atsakingas asmuo, Kultūros ministerijos interneto svetainėje yra sukurta rubrika „Korupcijos prevencija“, kurioje informacija yra nuolat atnaujinama. Šioje rubrikoje galima rasti ir informaciją apie tai, kur galima pranešti apie pastebėtus korupcinius atvejus, visais atvejais kreipiamasi į STT su prašymu pateikti informaciją apie asmenį, kai tai yra privaloma pagal Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 9 ir 9¹ straipsnius ir kt. Tačiau būtina vykdyti sistemingą teisės aktų projektų antikorupcinį vertinimą.

2021 metais Kultūros ministerija ir STT vykdė antikorupcinio švietimo mokymų, skirtų ministerijos darbuotojams, ciklą. Buvo surengti mokymai tokiomis temomis kaip: „Korupcijos samprata ir pasireiškimas Lietuvoje. Interesų konfliktai. Antikorupcinės aplinkos kūrimas; „Korupcijos samprata ir pasireiškimas Lietuvoje. Korupcijos rizikos viešuosiuose pirkimuose. Dovanų politika“. Tačiau ir toliau būtina didelį dėmesį skirti Kultūros ministerijos darbuotojų antikorupciniam švietimui ir mokymui, Kultūros ministerijos vykdomos antikorupcinės veiklos viešinimui.

Viešųjų ir privačių interesų derinimo srityje Kultūros ministerijoje taip pat yra įgyvendinama nemažai priemonių – paskirtas asmuo, atliekantis darbuotojų privačių interesų deklaravimo priežiūrą, sudarytas sąrašas pareigybių, kurias užimantys darbuotojai privalo deklaruoti privačius interesus, sudaryta ir veikia komisija, kuri nagrinėja valstybės tarnautojų prašymus leisti dirbti kitą darbą ir pan. Tačiau vis dar nėra įgyvendinta dalis priemonių, kurios galėtų užtikrinti aiškesnį ir skaidresnį viešųjų ir privačių interesų konfliktų valdymą, kaip pavyzdžiui, nenustatyta vidinė tvarka, kaip darbuotojai turėtų elgtis gavę dovanas ar paslaugas pagal tarptautinį protokolą ar tradicijas, taip pat reprezentacijai skirtas dovanas, kokia tvarka šios dovanos Kultūros ministerijoje turėtų būti įvertinamos ir apskaitomos ir pan.

23.2. Siekdama nustatyti Kultūros ministerijai pavaldžių įstaigų korupcijos prevencijos priemonių vykdymo situaciją, Kultūros ministerija 2021 metais kreipėsi į pavaldžias įstaigas, prašydama užpildyti klausimyną apie korupcijos prevencijos priemonių vykdymą įstaigose. Iš pateiktų atsakymų matyti, kad dar ne visos Kultūros ministerijai pavaldžios įstaigos yra paskyrusios subjektus, atsakingus už korupcijos prevenciją įstaigoje (42 proc. atsakiusiųjų nurodė, kad neturi), 13 proc. atsakiusių pavaldžių įstaigų savo interneto svetainėje vis dar nėra sukūrusios rubrikos „Korupcijos prevencija“, o 32 proc. nurodė, kad nors ir turi šią rubriką, bet jos reguliariai neatnaujinama arba joje neskelbia informacijos, apie tai, kur galima pranešti apie pastebėtus korupcijos atvejus. Apie 35 proc. atsakymus pateikusių įstaigų turi pasitvirtinusios korupcijos prevencijos programas ir jų įgyvendinimo planus, dauguma iš pasitvirtinusių jas skelbia viešai ir yra paskyrusios asmenis, atsakingus už programos ir jos įgyvendinimo plano vykdymo stebėseną, yra numačiusios tokios stebėsenos vykdymo tvarką. 55 proc. atsakiusių įstaigų turi susisteminę savo veiklos sritis, bet tik 26 proc. per paskutinius trejus metus atliko korupcijos pasireiškimo tikimybės vertinimą arba korupcijos rizikos valdymo vertinimą.

Kalbant apie darbuotojų antikorupcinį švietimą - tiek organizuojant išorinius mokymus, tiek viduje supažindinant su antikorupcine politika, apklausos rezultatai parodė, kad šiai sričiai vis dar skiriamas nepakankamas dėmesys – 52 proc. iš apklausoje dalyvavusių įstaigų supažindina savo darbuotojus su antikorupcine politika, tačiau tik 29 proc. iš apklausoje dalyvavusių įstaigų organizavo darbuotojams mokymus apie interesų konfliktus, dar mažiau įstaigų (23 proc.) organizavo antikorupcinio sąmoningumo didinimo mokymus. Iš esmės didžioji dauguma įstaigų neatlieka ir tyrimų ar apklausų, kad nustatyti darbuotojų toleranciją korupcijai.

Kalbant apie viešųjų ir privačių interesų derinimo klausimus, dauguma atsakymus pateikusių Kultūros ministerijai pavaldžių įstaigų (87 proc.) yra paskyrusios darbuotojus, atsakingus už įstaigos darbuotojų privačių interesų deklaravimo priežiūrą. Tačiau tik kiek daugiau nei pusė apklausoje dalyvavusių įstaigų (55 proc.) yra reglamentavusios nusišalinimo kilus interesų konfliktui tvarką, dar mažiau įstaigų (42 proc.) turi pasitvirtinusios dovanų ar paslaugų pagal tarptautinį protokolą ar tradicijas, taip pat reprezentacijai skirtų dovanų gavimo bei registravimo, įvertinimo ir apskaitymo tvarkas.

Viešųjų pirkimų reglamentavimui ir skaidriam jų vykdymui dauguma apklausoje dalyvavusių Kultūros ministerijai pavaldžių įstaigų skiria didelį dėmesį – visos užtikrina, kad informacija, susijusi su įstaigos viešaisiais pirkimais, būtų viešinama, kad viešųjų pirkimų procese dalyvaujantys asmenys laikytųsi konfidencialumo ir nešališkumo. Taip pat praktiškai beveik visos apklausoje dalyvavusios įstaigos (90 proc.) turi pasitvirtinusios teisės aktą, detaliai reglamentuojantį viešųjų pirkimų procedūrą (pirkimų poreikio nustatymą, planavimą, organizavimą ir vykdymą, sutarčių vykdymą ir prevencinę kontrolę), taip pat yra nustačiusios viešųjų pirkimų procese dalyvaujančių asmenų sąrašus ir šių asmenų teises bei pareigas. Daugumoje atsakiusių įstaigų (90 proc.) nedominuoja pirkimai iš vieno tiekėjo, o tos įstaigos, kuriose tokie pirkimai iš dalies dominuoja nurodė, kad paprastai iš to paties tiekėjo įsigijamos reikalingos ekspertinės paslaugos (Lietuvoje ribotas skaičius atitinkamos kvalifikacijos ekspertų), muzikos instrumentai (iš esmės nėra didelio tiekėjų pasirinkimo), ilgalaikės paslaugos (ryšio, apsaugos ir pan.), dėl kurių pobūdžio tiekėjai nesikeičia.

III SKYRIUS

KORUPCIJOS PREVENCIJOS POŽIŪRIU REIKŠMINGOS VEIKLOS SRITYS IR KORUPCIJOS RIZIKOS VEIKSNIAI JOSE

24. Įvertinus aplinkos analizės metu nagrinėtų tyrimų, auditų, apklausų ir pan. rezultatus galima teigti, kad tiek Kultūros ministerijos, tiek jai pavaldžių įstaigų tam tikrose veiklos srityse yra galimos korupcijos rizikos ir kad ne visos jos šiuo metu yra pilnai valdomos. Nors jau įgyvendinamos korupcijos prevencijos priemonės užtikrina skaidresnę ir aiškesnę tiek Kultūros ministerijos, tiek jai pavaldžių įstaigų veikimą daugelyje sričių, tačiau šiuo metu vykdomos korupcijos prevencijos priemonės nėra pakankamos, būtina ir toliau diegti daugiau ir (ar) efektyvesnių priemonių kovojant su korupcijos apraiškomis.

25. Atsižvelgiant į atliktą aplinkos analizę, galima išskirti šias prioritėtines korupcijos prevencijos požiūriu reikšmingas Kultūros ministerijos ir jai pavaldžių įstaigų veiklos sritis:

- 25.1. nekilnojamojo kultūros paveldo apsauga;
- 25.2. muziejinių vertybių įsigijimas;
- 25.3. kolegialių patariamųjų organų (Komisijų, Tarybų ir pan.) sudarymo tvarkos ir veiklos principų reglamentavimas ir veiklos priežiūra;
- 25.4. Kultūros ministerijos administruojamų lėšų, gaunamų iš įvairių šaltinių, skirstymo procesas;
- 25.5. viešųjų pirkimų organizavimas ir vykdymas;
- 25.6. viešųjų ir privačių interesų derinimas ir interesų konfliktų valdymas;
- 25.7. kultūros įstaigų darbuotojų atrankos procesas.

26. Šiose prioritėtinėse Kultūros ministerijos ir jai pavaldžių institucijų veiklos srityse nustatytos tokios su korupcija susijusios problemos, korupcijos rizikos veiksniai:

26.1. Išoriniai ir sisteminiai: visuomenės įprotis spręsti problemas pasinaudojant korupcija, gyventojų antikorpucinio nusiteikimo stoka; verslo subjektų, privačių asmenų, politikų, savivaldos atstovų suinteresuotumas priimamais sprendimais ir jų daroma įtaka sprendimų priėmėjams; reikšmingi vidutinio darbo užmokesčio skirtumai viešojo sektoriaus institucijose (kultūros sektoriaus darbuotojų atlyginimai vieni mažiausių); aiškių ir skaidrių valstybės tarnautojams ir darbuotojams, dirbantiems pagal darbo sutartis, skiriamų priedų ir priemonių taikymo ar koeficientų didinimo principų nebuvimas; viešajame sektoriuje pagal darbo sutartis dirbančių asmenų atrankos proceso reglamentavimas; konkurenciją ribojantys išankstiniai susitarimai viešuosiuose pirkimuose; ekspertų

(žmonių, turinčių žinių ir gebėjimų konkrečioje srityje) trūkumas, dėl ko tie patys asmenys iš esmės dalyvauja įvairiose struktūrose skirtingais vaidmenimis.

26.2. Teisiniai: teisinės bazės sudėtingumas, neišsamus, neaiškus ir abstraktus teisinis reglamentavimas, dažnas teisės aktų keitimas, teisinių nuostatų tarpusavio nesuderinamumas ir konkurencija.

26.3. Vidiniai (instituciniai, organizaciniai): nepakankama antikorupcinio švietimo ir mokymo sistema, darbuotojams vis dar trūksta gilesnių žinių korupcijos prevencijos, viešųjų ir privačių interesų valdymo srityse; fragmentiška antikorupcinė veikla, nepakankamas korupcijos prevencijos priemonių įdiegimas, taikymas ir vykdymas; nepakankamai užtikrinama viešųjų ir privačių interesų derinimo priežiūra ir valdymas; neatliekami periodiniai vidiniai darbuotojų tolerancijos korupcijai tyrimai; priimamų sprendimų, atliekamų veiksmų korupcijos prevencijos srityje viešumo stoka.

26.4. Individualūs rizikos veiksniai: kai kuriais atskirais atvejais atliekant vidaus auditus ar vidines apklausas pastebėti atskirų darbuotojų kompetencijos trūkumai, atliekant nenuolatinio pobūdžio papildomai priskirtas funkcijas; vadovų vienasmeniškai priimami sprendimai; galimas vadovų ar kolegų neteisėtas spaudimas ar poveikis; atvejai, kai darbuotojai, priimančys sprendimus, nėra kontroliuojami jų tiesioginių vadovų.

IV SKYRIUS PROGRAMOS TIKSLAI IR ĮGYVENDINIMO KRYPTYS

27. Pirmasis Programos tikslas – padidinti korupcijos prevencijos sistemos, taikomos Kultūros ministerijoje ir jai pavaldžiose įstaigose, veiksmingumą ir efektyvumą.

28. Pirmojo Programos tikslo numatoma siekti trimis veiklos kryptimis:

28.1. tobulinti jau esamas arba diegti naujas korupcijos prevencijos priemones, siekiant užtikrinti veiksmingą Korupcijos prevencijos įstatymo nuostatų įgyvendinimą Kultūros ministerijoje ir jai pavaldžiose įstaigose;

28.2. diegti ir vykdyti prevencines priemones Kultūros ministerijos ir jai pavaldžių įstaigų darbuotojų viešųjų ir privačių interesų derinimo srityje, siekiant veiksmingesnio interesų konfliktų valdymo ir aiškios dovanų politikos;

28.3. tobulinti viešųjų pirkimų sistemos veikimą, užtikrinant skaidrų kultūros ministro valdymo sričių viešųjų pirkimų organizavimą ir vykdymą.

29. Antrasis Programos tikslas – mažinti ir šalinti korupcijos pasireiškimo galimybes Kultūros ministerijoje ir jai pavaldžiose įstaigose.

30. Antrojo Programos tikslo numatoma siekti dviem veiklos kryptimis:

30.1. tobulinti kultūros ministrui priskirtų valdymo sričių teisinį reglamentavimą, siekiant mažinti korupcijos apraiškų tikimybę;

30.2. tobulinti administracinį valdymą, išgryninant arba atskiriant Kultūros ministerijos administracijos padalinių ir atskirų Kultūros ministerijai pavaldžių įstaigų funkcijas besidubliuojančiose veiklos srityse bei valstybės tarnautojams ir darbuotojams priskiriant konkrečiai apibrėžtas funkcijas, kylančias iš įstatymų ar kitų teisės aktų.

31. Trečiasis Programos tikslas – formuoti Kultūros ministerijos ir jai pavaldžių įstaigų darbuotojų antikorupcines nuostatas, ugdyti jų kompetencijas ir įgūdžius korupcijos prevencijos, viešųjų ir privačių interesų derinimo srityje, prisidėti prie visuomenės antikorupcinio sąmoningumo didinimo.

32. Trečiojo Programos tikslo numatoma siekti trimis veiklos kryptimis:

32.1. vykdyti Kultūros ministerijos ir jai pavaldžių įstaigų darbuotojų antikorupcinį švietimą;

32.2. didinti Kultūros ministerijos ir jai pavaldžių įstaigų vykdomos veiklos (vykdomų korupcijos prevencijos priemonių, parengtų teisės aktų projektų, kolegialių organų personalinės sudėties, priimamų sprendimų ir pan.) viešumą, pateikiant tokią informaciją interneto svetainėse, kitose visuomenės informavimo priemonėse;

32.3. didinti visuomenės kritinį mąstymą, medijų ir informacinį raštingumą per kultūros paslaugas.

V SKYRIUS

PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS

33. Programą planuojama įgyvendinti pagal dvejiems metams tvirtinamus Programos įgyvendinimo veiksmų planus (toliau – Veiksmų planas). Veiksmų plane bus nustatomi konkretūs korupcijos rizikos mažinimo veiksmai, jų vykdymo terminai, atsakingi vykdytojai, įgyvendinimo rezultatai ir jų vertinimo kriterijai.

34. Programos įgyvendinimo efektyvumas nustatomas įvertinus Veiksmų plane nustatytų veiksmų įgyvendinimo vertinimo kriterijų pasiekimą.

35. Programos ir Veiksmų plano įgyvendinimą koordinuoja ir kontroliuoja kultūros ministro įsakymu patvirtinta Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos korupcijos prevencijos komisija (toliau – Korupcijos prevencijos komisija).

36. Programos ir Veiksmų plano įgyvendinimo stebėseną atlieka Kultūros ministerijos valstybės tarnautojas, atsakingas už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą.

37. Už konkrečių Veiksmų plane numatytų veiksmų įgyvendinimą atsakingi Veiksmų plane nurodyti Kultūros ministerijos administracijos padalinių, Kultūros ministerijai pavaldžių įstaigų vadovai.

38. Kultūros ministerijos administracijos padaliniai, Kultūros ministerijai pavaldžios įstaigos, atsakingos už konkrečių Veiksmų plane numatytų veiksmų įgyvendinimą, kiekvienais metais iki vasario 1 d. Kultūros ministerijos valstybės tarnautojui, atsakingam už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą, pateikia informaciją apie jiems vykdyti priskirtų veiksmų vykdymo eigą, jų veiksmingumą, problemas, susijusias su veiksmų vykdymu.

39. Kultūros ministerijos valstybės tarnautojas, atsakingas už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą, apibendrina iš Kultūros ministerijos administracijos padalinių, Kultūros ministerijai pavaldžių įstaigų gautą informaciją apie Programos ir Veiksmų plano vykdymą ir iki kovo 1 d. pateikia svarstyti Korupcijos prevencijos komisijai.

40. Korupcijos prevencijos komisija įvertina gautą informaciją apie Programos ir Veiksmų plano vykdymą. Kai šiai informacijai pritaria, ji viešai paskelbiama Kultūros ministerijos interneto svetainėje.

41. Per visą Programos ir Veiksmų plano įgyvendinimo laikotarpį Kultūros ministerijos administracijos padaliniai, Kultūros ministerijai pavaldžios įstaigos gali teikti motyvuotus pasiūlymus dėl jų keitimo ar papildymo Kultūros ministerijos valstybės tarnautojui, atsakingam už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą.

42. Programa ir Veiksmų planas taip pat gali būti keičiami ar papildomi atsižvelgiant į Kultūros ministerijoje ir jai pavaldžiose įstaigose atliktų vidaus auditų, korupcijos pasireiškimo tikimybių nustatymo rezultatus, visuomenės, STT ar kitų institucijų motyvuotus pasiūlymus ir pastabas.

43. Kultūros ministerijos valstybės tarnautojas, atsakingas už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą, apibendrintą informaciją apie siūlomus Programos ir Veiksmų plano keitimus ar papildymus teikia svarstyti Korupcijos prevencijos komisijai, kuri priima galutinį sprendimą dėl šių dokumentų pakeitimų tikslingumo.

44. Programa įgyvendinama iš Kultūros ministerijai ir jai pavaldžioms įstaigoms skirtų valstybės biudžeto asignavimų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka gautų lėšų.